

UPPFÖLJNING OCH UTVÄRDERING AV DE EKOLOGISKA, EKONOMISKA OCH SOCIALA VERKNINGARNA AV HANDLINGSPROGRAMMET METSO

PROJEKTENS INTERNA UTVÄRDERINGAR 2003-04

Finlands miljöcentral och Skogsforskningsinstitutet

Kimmo Syrjänen, Paula Horne och Terhi Koskela

Mellanrapport I
April 2005

Sammanfattning

Denna mellanrapport presenterar realiseringsplanen för att följa upp och utvärdera handlingsprogrammet METSO samt resultaten som har sammanställts utgående från självvärderingsblanketterna för åren 2003-2004. Rapporten beskriver projektledarnas åsikter och omdömen om projektens verksamhet och verkningar.

Finlands miljöcentral (SYKE) och Skogsforskningsinstitutet (Metla) följer upp och utvärderar i samarbete de ekologiska, ekonomiska och sociala verkningarna av handlingsprogrammet METSO. Arbetet leds av jord- och skogsbruksministeriet och miljöministeriet. En uppföljningsgrupp med forskare från Metla och SYKE samt företrädare för Forststyrelsen och ministerierna har bidragit till informationen kring uppföljningen. Även de centrala intressegrupperna i samhället får medverka i uppföljningen och utvärderingen.

En av åtgärderna i handlingsprogrammet är *Uppföljning* som omfattar en helhetsvärdering av handlingsprogrammets ekologiska, sociala och ekonomiska verkningar. Uppföljningen och utvärderingen av de här verkningarna av programmet METSO utgår från de ekologiska, ekonomiska och sociala bedömningskriterier som har fastställts av Metso-arbetsgruppen.

För att man ska kunna uppskatta behovet av skyddsprogram förutsätter åtgärden *Naturskyddsprogram enligt naturvårdslagen* att de ekologiska, sociala och ekonomiska verkningarna av försöksprojekten *Naturvårdshandel*, *Anbudsförfarande* och *Samarbetsnätverk*, utreds.

Målet för uppföljningen är att 1) samla in så heltäckande och jämförbar information som möjligt om verkningarna av åtgärderna i programmet METSO och 2) att analysera och rapportera om de verkningar som åtgärderna medför under uppföljningsperioden. Målet för utvärderingen är att 3) evaluera genomförandet av alla åtgärder och 4) bedöma försöksprojektens och naturvårdsområdenas verkningar på lång sikt och verkningarna av att åtgärderna utvidgas.

Metoderna för att samla in information och för att följa upp och utvärdera de långsiktiga verkningarna ska också förbättras under processen. En central informationskälla är de beslut och planer som gäller åtgärderna och projekten inom programmet METSO. Det egentliga materialet utgående från vilket åtgärderna i programmet METSO följs upp består av rapporter, uppföljningsblanketter som har fyllts i av de ansvariga personerna samt av intervjuer med de intressegrupper och personer som utför åtgärderna. Därutöver utförs ekologiska kartläggningar av de områden där försöksprojekten genomförs. Vid utvärderingen används också i tillämpliga delar sakkunnigbedömningar, statistik och forskningsinformation. Resultaten från avslutade och pågående undersökningar spelar en ytterst viktig roll då det gäller att följa upp och utvärdera programmet METSO, speciellt när man utvärderar de långsiktiga verkningarna.

Avsikten är att den heltäckande utvärderingen av de ekologiska, ekonomiska och sociala verkningarna av programmet METSO ska bli klar i slutet av år 2006. Utvärderingen ska användas som hjälpmedel när uppföljningsrapporten om det nationella skogsprogrammet 2010 utarbetas och när besluten om skyddet av skogar fattas år 2007.

Förutom slutrapporten ska det upprättas tre mellanrapporter om uppföljningen och utvärderingen. Denna rapport är den första mellanrapporten.

Försöksprojekten (Naturvärdeshandel, Anbudstävlan och Samarbetsnätverk) samt Forststyrelsens projekt *Insamling av grunduppgifter om naturskyddsområden* och *Restaurering och skötsel av naturskyddsområden* utvärderar verkningarna av verksamheten åren 2003-2004 med hjälp av en självvärderingsblankett. En sammanfattning av svaren presenteras i denna rapport.

De naturvårdsbiologiska urvalskriterierna som används då objekten inom handlingsprogrammet METSO väljs ut, betraktades i det stora hela som fungerande när det gäller livsmiljöer och deras strukturdrag. Å andra sidan ansågs vissa mätningar eller uppskattningar av objektens strukturdrag vara rätt krävande och svåra att genomföra. Av de krävande arter som används som kompletterande urvalskriterier har närmast växter, och i någon mån även fåglar och mångfalden av tickor, studerats i projekten. Närheten till ett skyddsområde som ett kriterium för objektets läge väckte diskussion. Det togs upp flera konstruktiva förslag som kan användas för att förbättra urvalskriterierna framöver. I fråga om vissa objekt upplevdes kriterierna som ytterst krävande och man ansåg att det behövs anvisningar om bl.a. hur kriterierna bäst kan tillämpas på naturvård samt hur de livsmiljöer som ligger nära skyddsområden och som inte uppfyller kriterierna inkluderas.

Det ansågs allmänt att insamlingen av uppgifter om arter kräver särskild expertis och är svår att genomföra med de resurser som försöksprojekten har tillgå. Från frivilliga skyddsobjekt har det trots detta samlats in sporadiska uppgifter om hotade och krävande arter. De hotade arterna har man särskilt försökt beakta inom Forststyrelsens restaureringsprojekt och vid planeringen av naturvårdsåtgärder. De hotade skogsarternas livsmiljöer och deras strukturdrag ingår på ett mycket allomfattande sätt i planeringen av och målen för restaureringen. De områden som är viktiga för mångfalden, mest mosskogar med stort antal murkna träd, har skyddats inom ramen för försöksprojekten. Utöver att man bevarar

områdena en viss tid har man vidtagit naturvårdsåtgärder i en del av dem, t.ex. ökat mängden murkna träd.

De metoder som ligger till grund vid valet av de kvalitativt mest representativa objekten betraktades som en bra egenskap hos de tidigare skyddsmetoderna. Det konstaterades också att de tidigare permanenta skyddsområden som har inrättats med stöd av lagen har orsakat missnöje och skepsis bland markägarna. Man ansåg att de nya frivilliga skyddsmetoderna gör skogsskyddet mer godkänt i samhället och ger en chans för en positivare attityd och allmän inställning till skyddet. Det antogs att såväl skogsägarna som andra aktörer förhåller sig i huvudsak positivt till projekten, även om man många gånger tyckte att det var en aning svårt att bedöma t.ex. medborgarnas eller de lokala företagens åsikt.

Man uppskattade att skogsägarna kan genom försöksprojekten påverka tryggheten av mångfalden och att projekten ofta också ger skogsägarna bättre möjligheter att uppmärksamma skyddsobjekt i sina skogar. Medborgarna ansågs ha mycket knappare påverkningsmöjligheter. I synnerhet Forststyrelsens projekt bedömdes ha åstadkommit mer interaktivitet mellan aktörerna. Man upplevde att projekten inte har orsakat konflikter mellan aktörgrupperna och att samarbetet i huvudsak har förlöpt väl. Samarbetet och kommunikationen mellan aktörgrupperna ansågs också fungera. I merparten av projekten uppstod inga administrativa problem.

Det ansågs att projekten inte i någon större mån har inverkat på skogsbruksföretagandet i verksamhetsområdena. Det konstaterades dock att restaureringen har gett de lokala skogstjänstföretagarna och grävmaskinentreprenörerna bättre möjligheter att få arbete. Effekterna på i synnerhet natur- och landsbygdsturismen betraktades som positiva. Bedömningen var ofta att projekten har föga inverkan på skogsägarnas ekonomiska verksamhet i trakten. Projekten ansågs inte heller ha någon större effekt på andra offentliga stöd, virkestillgången eller virkespriset inom projektets verksamhetsområde. Metoderna inom försöksprojekten som bygger på tidsbundna avtal ansågs bemöta markägarna relativt jämligt när det gäller val av objekt, avtalsförhandlingar och fastställelse av ersättningar.

I det stora hela bedömdes projekten ha en positiv inverkan på sätten att använda skog för annat än virkesproduktion, i synnerhet på naturobservationer, friluftsliv och annat rekreativt bruk. Det uppskattades att många projekt beaktar mångbruk och landskapsvärden åtminstone i någon mån. Det var närmast landskapsvärdena som försöksprojekten ansågs gynna när det gäller skogarnas kulturvärden.

Den ordinarie personalen stod i huvudsak för den arbetsinsats som krävdes då försöksprojekten inleddes och avslutades medan för Forststyrelsens projekt anställdes personal.